

SOSYAL HAKLAR MÜCADELESİNİ TOPLUMSAL KURTULUŞA BAĞLAMAK

Yusuf Özden

Süleyman Demirel Huzurevi Müdürlüğü

ÖZET

Eşitlik, özgürlük ve kardeşlik şiarıyla iktidara gelen burjuvazi, altyapıda yarattığı devinimi üst-yapıda gerçekleştirmedi. Üretimin kazandığı toplumsal niteliğe karşın üretim araçları üzerindeki özel mülkiyeti artı değer sömürüsü ekseninde sürdürdü. Anarşik üretimi yaratan bu çelişki, aydınlanma üst başlığında toparlanabilecek açılımların toplumsal yaşama yansımaları sınırlı hale getirdi. Eşitsizliklerle malul bir sistemde yasalarla eşitlik sağlanamazdı. Nitekim seçme ve seçilme hakkını bile uzun yıllar sadece mülk sahibi erkekler kullandı. Eşitlik gibi, maddi temellerinden koparılarak soyut düzeyde ele alınan özgürlük de ücretli kölelere dönüştürülen kesimlerin çalışma zorunluluğunu dahi karşılamadı. Dolayısıyla, kardeşlik bir yana mücadele verilmeden basit bir hakkın kullanılması olanaklı olmadı.

Zira işçi sınıfı ve ezilenler, biteviye mücadeleleri ve sosyalizm sayesinde ancak çeşitli hakları kazanabildi. Burjuvazi de geliştirmek zorunda kaldığı sosyal devlet modeliyle toplumsal muhalefeti sistem içi kanallara akıtmayı başardı. Kazandıkları haklara tamah eden işçi sınıfı ve ezilenler, toplumsal kurtuluş mücadelesini sürdürmek yerine sistem içinde muhalefeti yeğledi.

Bu tercihin faturası, kısa sürede çok ağır ödendi. Marksist yaklaşımda ifade edildiği gibi, ücretli kölelik sistemini yıkmaya yönelmeden hakların korunması olanaksızdı. Nihayet burjuvazi, sosyalist sistemi yendikten sonra rüşvet mahiyetinde sunduğu tüm hakları geri almakta beis görmedi. Buna karşılık işçi sınıfı ve ezilenler cephesinde, toplumsal kurtuluş stratejisine atfların zayıf olduğu hak mücadelesi yeniden fetişsizmle edilmeye başlandı. Oysa kapitalizmin büyük bunalımlarından birini daha yaşadığı ve neo-liberal ideolojinin hegemonya yitimine uğradığı bu dönem, toplumsal kurtuluş mücadelesini öne çıkarmayı gerektirmektedir.

Bildiride, sosyal haklar muhalefetinin toplumsal kurtuluş mücadelesine tabi kılınması halinde başarının mümkün olacağı savunulmaya çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: hak, egemenlik, kendiliğinden mücadele, toplumsal kurtuluş.

ABSTRACT

Bourgeoisie who came to power with motto, “liberté, égalité, fraternité”, did not realised the motion in superstructure that had been brought about in infrastructure. Private property on means of pro-

duction is maintained by surplus value despite social composition gained from production. Creating anarchic production of this conflict lined off the expansions that could be gathered on the title 'enlightenment' with reflections to social life. A system composed of inequalities could not provide equivalence in laws. As a matter of fact, right to vote and to be voted were only a right for property owner-men for long years. Likewise equality, liberty as well handled by abstract level detached from physical bases could not meet obligation to work of the sections of society that were transformed to paid slaves. Thus, apart from "fraternité", enjoyment of a single right could not be possible without struggle.

Actually, working class and oppressed could only achieve several rights by endless struggles and socialism. And bourgeoisie discharged social opposition into the system channels reconciled by developing social state model. Working class and oppressed greedily desiring the achieved rights preferred opposition despite struggle for social liberation.

Bill of this preference was paid heavily in a short span of time. As denoted in Marxian approach, until collapse of paid slavery system, protection of rights is impossible. Eventually, bourgeoisie, after defeating socialist system, sees no harm in taking back all the rights submitted as a bribe formerly. Despite this issue, struggles of working class and oppressed front on rights re-fetishized weak social liberation strategy attributed. However, this is a period of capitalism, living one of its great depressions and losing hegemony of neoliberal ideology, actually highlighting struggle for social liberation.

Key words: rights, hegemony, spontaneous struggle, social liberation

GİRİŞ

Nihai zaferinin ilanı üzerinden geçen yirmi yıl içinde çeşitli düzeylerde yaşadığı krizlerin ardından tarihinin büyük bunalımlarından birine daha giren kapitalist sistemin akıbeti, devasa müdahalelere rağmen kestirilemiyor. Bu müdahaleler, pek tabii ki güçlü toplumsal muhalefet ile sosyalist sistemin varlığı koşullarında olduğu gibi kitlelerin haklarını genişleten ve refahını arttıran yönde değil, iflas eden banka ve tekellere devlet bütçesinden kaynak aktarma ekseninde şekilleniyor. Serbest piyasa sistemiyle insanlığın altın çağa ulaşacağını vaat eden neo-liberallerin bir bölümü savlarını sorgulamaya yönelirken pragmatizmle malul ekseriyeti, temel tezleriyle çelişmesine aldırmadan "kötü yönetime" bağladıkları krizin, sermaye lehine müdahalelerin arttırılmasıyla aşılabileceğini umuyor. Sorgulama ve umulana rağmen bir dönem düşün dünyasında adeta terör estiren neo-liberal ideoloji ile post modern eleştiri, kapitalist sistemin ebediyetine dair vaatleriyle birlikte derin bir yara almış bulunuyor.

SSCB ve doğu bloğunun dağılmasıyla kuramsal alanda hegemonya kuran bu yaklaşımların ekseni, özel mülkiyet ilişkilerinin değiştiği, sınıf olgusunun belirleyici öge olmaktan çıktığı, ücretli emeğin sermayeyle çelişkinin kalmadığı, sınıf mücadelesi tarihinin bittiği, kısacası kapitalist sistemin dönüşüme uğradığı savlarından hareketle toplumsal sistemi değiştirme arayışlarının da sona ereceği temel tezine dayanıyordu. Toplumsal yaşamın, üretim tarzı ve sınıf ilişkilerine göre değil, bireylerin ulusal, etnik, dinsel, cinsel vb. kimlikleriyle piyasa ilişkileri çerçevesinde çıkarlarını maksimize etme çabaları ekseninde

tanımlanması gerektiği öne sürülüyordu. Bu yaklaşıma göre sermaye hareketlerini kısıtlayan geçmişe ait unsurların temizlenmesiyle kapitalizmin nihai zafer süreci tamamlanacak ve her birey refah içinde yaşayacaktı. Bunun için devlet, piyasaya müdahale etmemeli, mülkiyetinde bulunan mal ve hizmet üreten birimlerini özelleştirmeli, üretim sürecini çalışma ilişkileriyle birlikte esnekleştirmeli, piyasa işleyişini aksatan sosyal hakları tasfiye ederek sermaye girişimciliğini desteklemeli, başta özel mülkiyet ve sermaye hareketleri olmak üzere güvenliği tesis edecek biçimde yeniden yapılanmalıydı.

Kapitalist sistemin ideologlarına göre toplum; işsiz, sağlıksız, eğitimsiz ve muhtaç kesimler adına fedakârlıklarda bulunmayarak prangalarından kurtulmuş olacaktı. Çünkü dayanışmayı öngören refah devleti modeli, yapılan fedakârlığa karşın amaçlarına ulaşmadığı gibi devlete bağımlı, tembelliğe alışmış, dolayısıyla topluma yük olan önemli bir kesim yaratmıştır. Sosyal refah hizmetlerinin kurumlaşması bürokratik devleti güçlendirmiş, kamu harcamalarını arttırmış, çözmeye çalıştığı bazı sorunların kronikleşmesine yol açmış, kapitalizmin can damarı piyasa sisteminin serbestçe işleyişini aksatmış, kısacası uluslararası düzeyde sermaye birikiminin önünde temel bir engel haline gelmiştir. Yapılması gereken, işçi sınıfı muhalefeti ve bazı ülkelerde sosyalizmin iktidara gelişine karşı kapitalizmin sosyalleştirilmesiyle verilen ödünlerin geri alınmasıdır (Koray, 2007).

Yoğun ideolojik manipülasyon eşliğinde ekonomik ve siyasal zor araçları da kullanılarak yönetilen bu süreçte yüzlerce yıllık mücadelenin ürünü tüm haklar tedricen zayıflatıldı veya ortadan kaldırıldı. Merkez kapitalist ülkelerde emperyalist sömürüyle finanse edildikleri için tasfiyesi kısmi kalabilen sosyal haklar, bazı az gelişmiş ülkelerde askeri darbeler aracılığıyla olmak üzere kamusal kaynaklarla birlikte sermaye sınıfına adeta peşkeş çekildi. Ucuz mal ve hizmet sunan kamu kurumlarının mülkiyeti daha verimli kılınacağı iddiasıyla sermaye sınıfına devredildi. Sermayedarların vergi payı azaltılırken, çeşitli mekanizmalarla diğer toplumsal kesimlerin yükü arttırıldı. Eğitim ve sağlık başta olmak üzere tüm kamusal hizmetler ücretli hale getirildi. Üretim süreci ve çalışma ilişkileri esnekleştirilerek grev ve toplu sözleşme hakkı sınırlandırıldı veya fiilen işlevsizleştirildi. Temel ücretler düşürüldü. İşsizlik ve yoksulluk yaygınlaşarak kronik hale geldi. Enformel istihdam biçimleri teşvik edildi. Kadın ve çocuk emeği yedek işgücünün parçası haline getirildi. Sosyal güvenlik sisteminin kapsamı daraltılırken emek gücüyle geçinenlerin yükümlülükleri arttırıldı.

Tasfiye saldırısı, ekonomik ve sosyal haklarla sınırlı kalmadı. Neo-liberal ideolojinin demokrasi ve insan hakları retoriğiyle yüceltiyor görüldüğü bireysel özgürlükler ile siyasal ve ulusal haklar da yıkıma uğratıldı. Sosyal niteliğinden sıyrılan, özel mülkiyet ile sermaye hareketlerinin güvenliğini esas alan devletin, ezilenleri suça iten nedenlerden ziyade “suç ve terörle mücadele” adı altında kontrol ve cezalandırma mekanizmalarına ağırlık vermesi kaçınılmazdı. Nitekim yaygınlaşan polis devleti uygulamalarıyla en temel bireysel haklar sistematik bir şekilde ihlal edilirken kitlesel düzeyde cezaevine kapatılanlar ucuz emek gücü olarak da değerlendirilmeye başlandı. Böylece, angaryanın en vahşi biçimlerinden biri geri getirildi. Mülksüzleştirdiği ve işgücünü satmaya mecbur bıraktığı kitlelere potansiyel suçlu gibi yaklaşan sermaye sınıfı, geliştirdiği yönetim reformlarıyla temsili demokrasiye içsel kimi siyasal hakları da sembolik düzeye çekti. Genel oy hakkının işlevsellik kazanacağı yasa erkine seçmen iradesinin yansımaları sınırlandırıldığı gibi sermaye örgütlerinin yürütme

organı aracılığıyla etkinliği artırıldı. Ezilen halkların Sovyetler Birliği'nin desteğini alarak verdikleri mücadelelerle Birleşmiş Milletlere kabul ettirdiği ulusların kendi kaderini tayin hakkı başta olmak üzere tüm kolektif hakları, emperyalist küreselleşme politikalarıyla tahrip edildi. (Özdek, 2007: 21-23)

Sosyalist sistemin uygulandığı ülkelerde yıkılmasıyla birlikte uygulanan bu sürecin anaforuna kapılan ve neo-liberal ideolojik hegemonyanın etkisine giren işçi sınıfı ve ezilenler ise başlangıçta paralize oldular. Zamanla, dünyanın farklı bölgelerinde ezilen halkların kolektif hakları temelinde isyanları, işçi sınıfının kazanımlarını koruma refleksi, yoksulların tepkileri, köylü hareketleri, kadınların, çevre ve barış gönüllülerinin itirazları, “başka bir dünya mümkün” şiarı etrafında “küreselleşme karşıtı” olarak tariflenen hareketin ortaya çıkmasını koşulladı. Çeşitli protesto eylemleri, savaş karşıtlığı ve sosyal forumlarda ifadesini bulan, silahlı mücadeleyi ret etmeyen örgütlerle arasına mesafe koyan bu hareket, “kendiliğinden mücadelenin” sınırlarını aşmadan farklı yaklaşımlar ve yol ayrımlarıyla yüz yüze kaldı.

Kapitalist sistemin girdiği son kriz sürecini, yol ayrımı tartışmaları içinde karşılayan işçi sınıfı ve ezilenler cephesinde dağınıklık hali devam ediyor. Özellikle mali sermayeye konulacak cüzi vergiler ve sosyal diyalog faaliyetleri yoluyla insani çehreye kavuşturulmuş “alternatif küreselleşmenin” yaratılabileceğini savunan reformcu çizgi hareket içinde etkin bir konumda bulunuyor. Anti-emperyalist ekseninde sosyal haklar talebini öne çıkarmakla birlikte yöntem ve mücadele araçlarına yaklaşım açısından reformcu çizgiye yedeklenen otonomcu ve sosyalist eğilimli anlayışlar da hareket saflarında aktif rol oynuyor. Marksizmin genel alanında bulunan akımlar ise sosyal haklar mücadelesini antikapitalist, anti-emperyalist ekseninde ele alarak işçi sınıfı ve ezilenlerin siyasal iktidarını hedefleyen toplumsal kurtuluş mücadelesine bağlamayı esas alıyor.

Bildiride, hak olgusunun tarihsel toplumsal serüveni özetlenerek sosyal hakların değil ama işçi sınıfı ve ezilenlerin “kendiliğinden hareketi” kapsamında değerlendirilen sosyal haklar mücadelesinin kapitalist sisteme mündemiç olduğu ve her koşulda muhataplarınca yürütüleceği, kapitalizmin eşitsiz gelişim yasası gereği işçi sınıfının bir kesimi tarafından bu mücadelenin ayrıcalıkları koruma eksenine sıkıştırılabileceğine dikkat çekilecektir. Marksizm'in tarihselci ekolünün, sosyal haklar mücadelesi ve sistemine dair yaklaşımı özetlenerek kapitalizmin büyük bunalımlarından birini daha yaşadığı bu dönemde işçi sınıfı ve ezilenlerin ortak çıkarlarını ifade eden toplumsal kurtuluş perspektifiyle sosyal hakların ele alınması gerektiği savunulmaya çalışılacaktır.

I. HAK OLGUSUNUN TARİHSEL TOPLUMSAL SERÜVENİ

Hak olgusu, egemenlik ilişkisiyle birlikte tartışılabilir. Egemen olanla ona tabi olanın nesnel çıkarlarının çatışmasıyla mayalanan ve tarafların güç dengelerine göre ortaya çıkan hak kavramı, toplumsal üretim tarzı ve tekabülündeki üstyapının tarihsel süreç içinde geçirdiği değişimin karakteristik özelliklerine göre şekillenerek günümüze ulaşmıştır.

Yaşamını sürdürebilmek için üretim araçlarını üreterek doğaya müdahale edebilen insan, kendi içinde de egemenlik ilişkilerinin oluşumuna nesnel zemin yaratmıştır. Avlan-

mayı ve toprak işlemeyi kolaylaştıran aletleri keşfeden ve ustaca kullananlar, elde edilen tüketim fazlası ürün ve işlemeğe uygun toprak üzerinde de söz sahibi olmaya başlamış, böylece insanın insan üzerinde egemenlik kurmasının yolu açılmıştır.

Üretim araçları ve artık ürünün özel mülk edinilmesi, ilkel komünal yaşamı sona erdirdiği gibi toplumun sınıflara bölündüğü, mülk sahibi azınlığın çoğunluğa hükmettiği köleci ve feodal düzene giden süreci örmüştür. Böylece uzlaşmaz çıkar çatışmalarının yol açtığı sınıf savaşlarıyla şekillenen tarihte ezen ile ezilenin bitimsiz mücadelesi başlamıştır. (Marks, Engels, 2008: 22) Ezilenlerin yaşam koşullarını iyileştirmeye dönük her başkaldırısı şiddetle bastırılmış, bu yöntem yetmediğinde sistemin bekasını sağlamak ve egemen klikler arası oluşan rekabeti dindirmek üzere farklı tedbirlerin yanısıra ezilenlere bazı hakların tanınması da gündeme gelmiştir. Dönemin rejimini kralların veya imparatorların keyfiyetinden çıkarıp egemen sınıfın ortak çıkarlarını gözetken kurallara kavuşturmayı hedefleyen ilk yasal düzenlemeler (1215 yılında Magna Carta'nın ilanı), ezilenleri bireysel düzeyde ilgilendiren bo-yutlarıyla da olsa hak olgusunun başlangıcı sayılmıştır.

Kapitalist sistemle birlikte sınıflar arası uzlaşmaz çatışma daha da belirgin hale gelmiş, mülksüzleştirilen toplumsal çoğunluğun emek gücü metalaştırılmıştır. Zorla çalıştırma görünürde ortadan kaldırılmış, mülksüzlerin ancak birbiriyle rekabet halinde üretim araçları sahiplerine artı değer kazandıracak biçimde emek gücünü satacağı koşullar oluşturulmuştur. Böylece herkesin ücretli çalışma özgürlüğüne sahip olduğu ve çeşitli haklardan eşit düzeyde yararlanabileceği yanılması yaratılmıştır. Bu yanılmasa, başta ekonomik düzey olmak üzere gerçek yaşamda karşılığı bulunmayan, sadece yasalar nezdinde tanınan eşit haklarla pekiştirilmiştir. Oysa vurgulandığı üzere ücretli işçinin çalışma hakkı, temel esaslarıyla kapitalist sistemin kuralları tarafından belirlenmektedir. İş bulabilme olanakları bir yana, çalışmakta olan bir işçi, işverene artı değer kazandıracak yoğunlukta veya zaman diliminde çalışmak zorundadır. Bu nedenle ücretli çalışma, emek gücünü satmak zorunda kalan bir işçi için özgürlük değil, bir tür ücretli köleliktir (Marks Engels, 2002: 35). Eşitlik ise, tüm sınıflı toplumlarda olduğu gibi kapitalizmde de ancak söylemden ibarettir. Aynı kişilik özel-likleri itibarıyla eşit olmayan bireylerin, farklı ekonomik, sosyal, kültürel ve başkaca olanaklara sahip oldukları halde yasalar nezdinde eşit sayılmaları, eşitsizliğin alasıdır. Dolayısıyla Marks ve Engels, gayet yerinde bir saptamayla her hakkı eşitsizliğe dayalı olarak tanımlamış ve ancak aynı ölçü birimi kullanıldığında bir haktan söz edilebileceğini belirtmiştir (Marks -Engels, 2002: 29).

Kapitalist sistem doğası gereği her geçen gün mülksüzlerin sayısını artırır. Emek gücünü satarak yaşayabilecek mülksüzlerin tümüne istihdam olanağı yaratamaz. İşsizliğe ve yoksulluğa mahkûm ettiği yedek işgücü aracılığıyla da işçileri baskı altına alarak uzun süreli kötü çalışma koşullarını ve düşük ücreti kabule zorlar. Ekonomik zor altında işgücünün yeniden üretimini sağlayacak kadar ücrete razı olan ücretli köleler, soyut düzeyde tanınan birçok hakkı kullanma olanağı bulamaz. Örneğin dilediği düzeyde geçimini sağlayacağı, mülk edineceği, geleceğini güvenceye alacağı, seyahat edeceği, kısacası toplumsal yaşamın sunduğu "nimetleri" değerlendireceği olanaklara kavuşamaz. Bu durum, sistemin işleyişini aksatacak düzeyde sorunların ortaya çıkmasını koşullar. Yaşamını idame edemeyen yoksulların açlıktan kırılması, ihtiyaçlarını piyasa kurallarına uygun karşılayamaması ve suçla yönelmesi

sistemin meşruyetini zayıflattırırken dayatılan koşullarda çalışmayı ret edenler ise iş disiplinini bozar.

Kapitalizmin ilk dönemlerinde ortaya çıkan bu sorunları, bireylerin, kültürlerin ve belirli toplumların özellikleriyle açıklayan veya toplumsal sistemin arızı sonuçlarından biri olarak gören, dolayısıyla çözümü, sorunu addedilen kesimlerin bir biçimde kontrol altında tutulmasında veya yönetilmesinde arayan iki ana yaklaşım benimsenmiştir. Birinci yaklaşımda, mülksüzlerin ancak ücret karşılığı çalışarak topluma dâhil olabilecekleri, bazı kesimlerin kendilerinden kaynaklanan nedenlerle bunu başaramadıkları ve bu başarısızlığa bağlı olarak yaşanan sorunların, toplumun hayırseverliği aracılığıyla kontrol altında tutulması gerektiği ileri sürülmüştür. İkincisinde ise sorunların toplumsal sistemle ilişkisi sorgulanarak hak temelli bir yaklaşım geliştirmiş, çözümü siyasal sorumluluk düzeyinde arayarak sorunların sistem içinde yönetilebilmesi için alınması gereken çeşitli önlemleri geliştirmeye çalışmıştır (Buğra, 2008: 12-13)

Kapitalist sistemin başlangıcı sayılan liberal dönemde esas olarak birinci yaklaşım çerçevesinde uygulamalara gidilmiştir. Yoksullar yasası, çalışma evleri, zabıta önlemler, cezaevlerinin çalışma kamplarına dönüştürülmesi gibi müdahalelerle sorunlar yönetilmeye çalışılmıştır. Ancak alınan önlemler, işçilerin ve ezilenlerin kendiliğinden gelişen mücadelesini kontrol altında tutmaya yetmemiştir. 1640'ların İngiltere'sinde Levellers hareketiyle başlayan ve 1840'larda Chartizmde simgeleşen işçi hareketi, genel oy hakkının yaygınlaştırılmasını burjuvaziye dayatırken (Özdek, 2008: 27) makine kırma, dernek ve sendika kurma faaliyetleriyle de (Thompson, 2006: 49 ve 664) ücretlerin ve çalışma koşullarının iyileştirilmesini zorlamıştır. Bu eksende yüzyıllarca süren mücadelelerin Paris Komünü deneyimini ortaya çıkarması ve sermaye sınıfının kendi arasındaki rekabeti, ikinci yaklaşımın öngördüğü açılımları gündeme getirmiştir. Marksizmden etkilenen sosyal demokrat yaklaşımda ifadesini bulan bu açılımlarla sendikal faaliyetlerin tanınması, çalışma koşullarının iyileştirilmesi, ücretlerin yükseltilmesi, çocuk ve kadın emeği sömürüsünün sınırlandırılması, mülksüzlere oy hakkının verilmesi ve giderek sosyal güvenlik sisteminin geliştirilmesi arayışları başlamıştır.

Bu açılımların sağladığı görece uzlaşımın etkisiyle sermaye birikimini arttıran ve emperyalist sömürgeciliği geliştiren merkez kapitalist ülkelerin sermaye sınıfı, ancak 1917 Ekim Devrimi ve 1929 büyük bunalımının akabinde egemenliğini sürdürme kaygısına düşükten sonra sosyal demokrat yaklaşımı kurumsallaştırmıştır. Kapitalizmin üç yüzyıl boyunca çözemediği sorunlar ve tanımadığı haklar, yeni inşa edilen SSCB'de kısa süre içinde çözüm sürecine kavuşturulurken, kapitalist ülkelerde 1929 ekonomik ve siyasal bunalımın yaşanması ve ikinci dünya savaşına yol açması, sosyal demokrasinin önerdiği refah devleti modelini zorunlu kılmıştır. Böylece çalışma süreleri kısaltılmış, tam istihdam hedeflenmiş, grev ve toplu iş sözleşmesi hakkı tanınmış, artı değer sömürüsü sınırlandırılarak ücretler görece arttırılmış, sosyal güvenliğin kapsam ve içeriği genişletilmiş, vergilerle finanse edilen eğitim, sağlık ve sosyal hizmetler yaygınlaştırılmış, barınma ve ulaşım gibi temel sorunlara çözüm arayışları devreye sokulmuştur. Uluslararası düzeyde ise uluslararası çalışma örgütünün Birleşmiş Milletler bünyesine alınması ve insan hakları beyannamesinin kabulüyle işçi hakları, ezilen halkların kolektif hakları ile bireysel hak ve özgürlükler normatif

bir yapıya kavuşturulmuştur. Bu düzenlemelerle birlikte devreye sokulan soğuk savaş stratejisiyle, kapitalizmin sınırları içerisinde işçi sınıfı ve ezilenlerle uzlaşma, uluslararası düzeyde ise sosyalist ülkeleri kuşatarak sosyalizmin yenilgiye uğratılması hedeflenmiştir. Nitekim işçi sınıfı ve ezilenler, yüzyıllarca verdikleri mücadeleler sonucunda elde ettikleri bu haklar karşılığında toplumsal kurtuluşundan vazgeçerek sermaye sınıfıyla uzlaşmış, reformculuğu benimseyerek muhalefet hareketi düzeyinde kalmayı tercih etmiştir. Ezilen halklar da, uluslararası belgelerde güvenceye alınmış kimi kolektif haklar karşılığında “bağlantısızlar hareketi ve üçüncü yol” gibi yönelimlerle yeni sömürgecilik statüsüne rıza göstermiştir.

Bu durum ortalama otuz yıl kadar sürebilmiştir. Sosyalist sistemin uygulandığı ülkelerde yenilgiye uğraması, toplumsal kurtuluşundan vazgeçen işçi sınıfı hareketinin kazanımlarını koruyamayacak düzeyde gerilemesiyle birlikte prangalarından kurtulan kapitalizm aslına dönmeye başlamıştır. Sermaye sınıfı, sosyalizm tehlikesini bertaraf etmek için tanımak zorunda kaldığı ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel hakları her geçen gün zayıflatırken sömürüyü uluslararası ölçekte giderek yoğunlaştırmış, işsizliği ve yoksulluğu yeniden terbiye aracı haline getirmiştir. Siyasal ve sendikal örgütlülüğü zayıflayan, bir dönem emek gücü kutsal sayılarak sosyal haklar sistemiyle ödüllendirilen işçi sınıfı, teknolojik gelişmelerin katkısıyla giderek vasıfsızlaşmış, böylece sosyal demokrat açılımın maddi temelleri ortadan kalkmıştır.

Günümüz sosyal demokrat partilerin serbest piyasa modelinin kurallarına teslim olmaları ve liberal partilerden farklı bir program geliştirememeleri bu temeli yitirmelerinin sonuçlarından biridir. Ortaya çıkışından itibaren kapitalist sistemin yenilenmesini sağlayan sosyal demokrat yaklaşım, mali sermayenin denetlenmesi, üretimin desteklenmesi ve “vatanışlık geliri” aracılığıyla işsiz ve yoksulların finanse edilmesi gibi önerilerini dahi uygulayacak zemini bulamamaktadır. Dolayısıyla kapitalist sistem, yaşamakta olduğu derin krizini sosyal demokrat modelle aşacak olanakları yaratamamakta, temel hak ve özgürlüklerin içeriğini boşaltmanın yanısıra ekosistem tahribatını arttırma, faşizm, militarizm ve saşlara başvurarak toplumu yönetme dışında seçenek yaratamamaktadır.

Toplumsal mücadeleler tarihi, ezilen ve sömürülen kesimleri ilgilendiren her hakkın özel mülkiyete dayalı toplumsal sistemlere içkin olmadığına tanıklık etmektedir. Liberal teoride savunuluyormuş gibi gösterilen temsili demokrasi dâhil olmak üzere diğer hiçbir hakkın kendiliğinden verilmediği, ancak sistemin koşulladığı mücadeleler sonucunda oluşan güç dengelerine göre kazanıldığı bilinmektedir. Mülk sahibi olmayanlar ile kadınların yüzyıllar sonra seçme ve seçilme hakkına kavuşmasında olduğu gibi tüm sosyal haklar süreç içinde sermaye sınıfına zorla kabul ettirilmiştir. Egemen sınıf oluncaya değin şiar edindiklerini sadece kendisi için istediğini iktidara geliştirecek ortaya koyan burjuvazi, özgürlüğü; girişimciliğe ve sömürüyü yaygınlaştırmaya indirgediğini, eşitliği yasalar nezdinde dahi uygulamadığını, demokrasi ve hak kavramlarını ise sadece egemenliğin bekası gereği ideolojik politik kaygılar çerçevesinde ele aldığı egemenliği süreciyle ortaya koymuştur. Oysa biliyoruz ki SSCB’de 1917 Ekim devriminin hemen ardından “emekçi ve sömürülen halkın hakları” bildirgesi kabul edilmiş ve bu bildirdedeki hak felsefesi sosyalizmin inşa sürecinde kabul edilen anayasanın esin kaynaklarından biri olabilmıştır (Belge, 2009: 21-22).

Kapitalist sistemin doğası ve temel yasaları, üretim araçları üzerindeki özel mülkiyetin korunması ve sermaye birikimi döngüsünün sağlanması eksenine dayalıdır. Kapitalizmde esas olan sermayedir. İnsan da her varlık gibi sadece üretim ve tüketim sürecinin kar amacına göre işleyişi için gereklidir. Diğer bir ifadeyle insan, artı-değer sömürüsüne yaradığı ölçüde, kar sağlayacak kadar tükettiği düzeyde ve bu döngüye tabi olduğu sürece değerlidir. Bu nedenledir ki insanı ilgilendiren doğrudan ve dolaylı haklar sermayenin bekasına tabidir. Muhataplarının örgütlülüğü ve politik gücü oranında elde edilir. Dolayısıyla sermaye birikiminin her geçen gün yoğunlaşıp merkezileştiği kapitalist sistemde, “kutsal sayılan ilişkiler metalaşır, katı olan her şey buharlaşır”. Bu süreçte sayısı her geçen gün artan, amansız rekabet ortamına sürüklenip sömürüye maruz kalan mülksüzlerin mücadeleye girişmeleri için gerekli koşullar da oluşur. Burjuvazinin ortak işlerini yürütmekle mükellef kılınan devlet aracılığıyla mülksüzlerin bu isyanlarını kontrol altına alma ve yönetme mekanizmaları devreye sokulsa da tarihin akışı değiştirilemez. Kısacası, Komünist Manifesto’daki ifadeyle burjuvazi, kendi suretinde bir dünya yaratırken mezar kazıcısını da her geçen gün yeniden üretir (Marks-Engels, 2008: 25-32).

II. MARKSİZMDEN SOSYAL HAKLAR SİSTEMİNE BAKMAK

Marksizm, burjuvazinin yarattığı dünyayı yorumlamakla yetinmemiş, mezar kazıcıların her hareketiyle ilişkilendirilerek onu değiştirmeyi esas almıştır (Marks-Engels, 2004: 24). Dünyayı değiştirme sürecinde işçi sınıfının ve ezilenlerin kapitalist sistem tarafından kullanılan kendiliğinden mücadelesi önemsenmiş, rekabete sürüklenen işçilerin ve ezilen kesimlerin ancak bu mücadele sürecinde birleşebileceği, hak alma bilincine kavuşacağı, demokrasi mücadelesini öğreneceği, devletin gerçek niteliğini tanıyacağı ve kendisi için sınıf konumuna geleceği, elde edeceği haklarla özgüven kazanacağı ve siyasal iktidarı almaya hazırlanacağı vurgulanmıştır. Fakat işçilerin kendiliğinden mücadelesini mutlak suretle siyasal iktidarın zapt edilmesine tabi kılmak zorunda olduğu, demokratik görevleri çerçevesinde ezilenlerin her hareketini desteklemesi gerektiği, aksi takdirde haklarını koruyamayacağı, sınıfın kendi içinde bölüneceği ve rekabete sürüklenerek krize gireceği öngörülmüştür. Kaldı ki, asıl mesele olan siyasal iktidarın ise barışçıl veya evrimsel yöntemle alınmayacağı, kendiliğinden mücadelenin de buna yetemeyeceği belirtilerek Lenin’in vurgusuyla işçi örgütü dışında devrimci bir örgütün zorunlu olduğu ve siyasal sınıf bilincinin ancak dışarıdan işçilere verilebileceği savunulmuştur (Lenin, 1992: 83-113). Bu gerekliliklerin yerine getirilmemesi halinde, yani kendiliğindenlik sınırlarını aşamayan hak mücadelesinin, toplumsal kurtuluş mücadelesine bağlanmaması, buna uygun strateji, taktik ve örgütlenmenin yaratılmaması durumunda işçi sınıfı ve diğer muhalif hareketlerin kapitalizm içinde yönetilebilir düzeyde kalacağı, elde edilen hakların ise uzun süre korunamayacağı, özellikle kapitalist sistemin gireceği kriz dönemlerinde tüm kazanımların kaybedileceği ileri sürülmüştür.

Nitekim 1600’lü yıllardan itibaren kendiliğinden mücadele yürüten işçi sınıfı ve ezilenler, güç düzeylerine göre burjuvaziyi çeşitli hakları içeren modeller geliştirmeye zorlanmış, kapitalizmin kriz dönemlerinde tahrip edilmekten koruyamadığı bu hakları ancak 1917 Ekim Devrimi sonrasında yaygın ve kurumsal bir yapıya kavuşturabilmiştir. Sınıf mücadelelerinin tarihsel sürecinde merkez kapitalist ülkelerde geliştirilen refah rejimi mo-

delleri, Arın'nın aktarımıyla Esping-Andersen tarafından üç kategoride tanımlanmıştır. (Arın, 2004: 70) Liberal modelde, devletin refah hizmeti sunumu asgari düzeyde tutulmuş, özel ve gönüllü kuruluşların katkıları teşvik edilerek yoksulluğu yönetme programlarına ağırlık verilmiştir. Bazı ülkelerde sınıfların güç dengelerine göre devreye sokulan korporatist model, piyasada elde edilen gelir üzerinden ödenen primlere göre haklardan yararlandırmayı esas almıştır. Gelişmiş kapitalist ülkelerin çoğunluğunda ise emperyalist sömürü sayesinde vergilerle finanse edilen ve her vatandaşa asgari yaşam düzeyi sağlamayı hedefleyen temel gelir teminine dayalı olan sosyal demokrat model uygulanmıştır.

Üretim araçlarının özel mülkiyetini korumak kaydıyla sömürüyü görece sınırlayan, adaleti ve eşitliği sosyal düzeyde sağlamak iddiasıyla geliştirilen sosyal demokrat model, Marksizmin revize edilmesiyle oluşturulan eklektik yaklaşıma dayandırılmıştır. Ortodoks Marksizm'den ayrılan, kapitalizmin artık bunalımlara girmeyeceği, evrim yoluyla sosyalizme varacağı tezine dayalı reformist akımın öncülüğünü yapan Bernstein, "hareket her şeydir, son amaç hiç bir şey" veciz önermesiyle işçi sınıfının kapitalist sistemin sınırları içinde haklarını geliştirmeye dönük her adımını kutsamış, mücadelede sosyalizm hedefi yerine güncel kazanımların esas alınması gerektiğini savunmuştur. Sınıf mücadelesinin yanısıra kapitalist gelişmenin sağladığı büyük ilerlemelerin etkisiyle proletaryaya yönelik tutumunda değişikliklere giden burjuvazi, ideologları ve siyasal önderleri aracılığıyla sosyalizme karşı doğrudan liberalizmi savunmak yerine bu reformcu tezlere sarılmış, toplumsal devrim fikrine karşıt olarak sözde toplumsal reformları gerçekleştirme yolunu seçmiştir. Devrime karşı reform, kapitalizmi devrimci yolla alaşağı edebilecek böylecek ve zayıflatılacak tavizlerin verilmesi yöntemine başvurulmuştur. Böylece, yıkılması kaçınılmaz olan düzenin kısmen de olsa onarılması ve burjuva egemenliğinin devamı sağlanmaya çalışılmıştır (Lenin, 1997: 290-294).

Bu çerçevede sınıflar arası ilişkide hakem rolü yüklenen devletin yönetim ve denetiminde geliştirilen sosyal haklar sistemine Marksist yaklaşımın temel itirazları, ideolojik, teorik ve politik düzeyde ortaya çıkmaktadır. Öncelikle devlet, sınıflararası ilişkide hakem değil, görece özerk konumuyla tarafsızlığı gizlenen, burjuva sınıfın ortak işlerini yöneten bir kuruldun başka bir şey değildir (Marks Engels, 2008: 24). Devlet egemen sınıfların baskı aracı işlevi gördüğü gibi burjuva toplumda kapitalizme uygun ideolojiyi yaygınlaştırır. Refah devleti de ideolojik aygıtlarını daha etkin kullanarak baskıcı yönünü gizler. Sermaye sınıfının ihtiyaçları doğrultusunda nitelikli işgücünü sağlama, disipline etme, gereken altyapı hizmetlerini sunma ve ekonomik işleyişin diğer fonksiyonlarını, toplumsal faydayı gözetiyor-muşçasına yerine getirir. Ayrıca devletin, sürekli daha fazla birikim isteyen sermayenin taleplerine halkın desteğini kazanmak, yoksulluk gibi toplumsal sorunları hafifletmek, piyasanın eksik bıraktığı hizmetleri tamamlamak, düzene yasallık ve meşruiyet kazandırmak gibi görevleri üstlenmesi gerekir (Koray, 2007). Böylece devlet, esasta sermaye birikimini destekleyen faaliyetlerini, toplumsal ihtiyaçları kısmen karşılayan düzenlemelerle gizleyerek sınıflar karşısında tarafsızlık rolüne bürünür.

Marksizm, kapitalist devletin gerçek rolünü açığa çıkaracağı, muhalefeti siyasallaştıracığı ve güçlendireceği beklentisiyle devlete karşı yürütülecek her türden hak talepli mücadeleyi destekler. Ancak bu mücadelenin, eşitsizlik esasına dayalı kapitalist sistemin sınırlarını aşmadığı sürece işçi sınıfının belirli bir bölümüne ayrıcalıklar sağlayacak şekilde

sonuçlanacağını, bu ayrıcalıklarla yetinilmemesi gerektiğini, ezilen ve sömürülen diğer kesimlerle dayanışma geliştirilerek siyasal iktidara yürünmesini, aksi taktirde kazanımların korunamayacağı gibi kapitalist sistemin kendisini yenilemesine ve sömürünün devamına ortak olunacağı uyarısında bulunur. İşçi sınıfı ve ezilenleri temsil eden siyasal partinin, bu mücadele içinde sınıfın ortak çıkarları temelinde örgütlenerek öncü rolü oynaması gerektiğini, kapitalist devletin teşhiri ve yıkılarak yerine proletarya diktatörlüğünün kurulması için özel çaba göstermesini salık verir (Lenin, 1978: 51-62).

Refah devleti modeline dair Marksizmin ikinci uyarısı, onun kendi içinde taşıdığı çelişkiler ekseninde şekillenir. Emperyalist ülkelerde toplumsal uyum aracı olarak gerekli görülen refah hedeflerinin, kapitalizmin temel esaslarıyla çelişkisi vurgulanır. Kâr ve özel mülkiyete dayalı, rekabetçi ve bireyci değerler üzerinde var olabilen piyasa düzeni ile tam istihdam, artan oranlı vergi sistemi, sosyal güvenlik gibi haklardan oluşan refah rejiminin sürdürülebilirliği arasında uzun vadede bir dengenin sağlanması mümkün değildir. Nihayetinde kapitalist ekonomi için yarar sağlayan refah uygulamaları faydalananlar açısından da bazı avantajlar yaratır. İşçi sınıfının örgütlenmesi ve de güçlenmesine zemin hazırlayan bu koşullar, sermayenin toplumsal egemenliğini zayıflatacak sonuçlar doğurur. Dolayısıyla kapitalizm, uzlaşmaz sınıf çıkarlarını birbirine zıt durumlara yol açan uyumlulaştırma çabaları sonucunda kaçınılmaz olarak bunalıma düşer (Koray, 2007). Reformcu çizginin iddia ettiğinin aksine bunalımlar kapitalizme içseldir ve kapitalizm evrimleşerek değil ama ancak zora dayalı devrim yoluyla yıkılana kadar bunalımları zorunlu olarak yaşar.

Bu eksenlerde yapılan eleştirilerin yanında devlet mülkiyetinin gelişkin olduğu ve sosyal haklar sisteminin kurulduğu refah devleti modeli, Marksist yaklaşımlar içinde ekseriyetle ehvenişer olarak değerlendirilir. Kapitalist mülkiyetin biçimlerinden biri olduğu halde devlet mülkiyetinin özel mülkiyete yeğlenmesi başlıca iki nedene dayandırılır. Birinci neden, işçi sınıfı ve ezilenlerin kısa vadeli çıkarlarını gözetmenin, bu çıkarlar üzerinden mücadele yürütmenin ve devrime giden süreci örmenin daha olanaklı olacağı öngörüsüyle ilişkilidir. Bilindiği üzere özel mülkiyet, piyasanın, rekabetin ve sermaye birikiminin yasalarına çok daha doğrudan tabi iken, devlete bağlı işletmelerde çalışma ilişkileri bu yasalara karşı korunaklı bir konuma sahiptir. Ayrıca düzenleyici bazı yasalara rağmen özel mülkiyetin doğası gereği üretim güçleri üzerinde mutlak bir hâkimiyeti vardır. Ağır kriz dönemleri dışında mülk sahipliği yetkisi dokunulmaz düzeydedir. Devlet ise bütün toplumu yönetmek zorunda olduğu için sunduğu mal ve hizmetlerde toplumsal yararı belirli ölçülerde gözetmek, mülkiyetindeki işletmelerde çalışan işçi ve emekçilerin çıkarlarına karşı daha duyarlı olmak durumundadır. Dolayısıyla devlet mülkiyetinin gelişkinliği, toplumun ezilen ve sömürülen kesimlerine daha ucuz mal ve hizmet sunumunu sağladığı gibi bu birimlerde ücretli çalışanların da çeşitli haklarını daha kolay kullanabilmelerine olanaklar yaratacaktır (Savran, 1998: 48-49).

Kapitalist sistemde ‘serbest piyasa ekonomisi’ gibi gerçek yaşamda karşılığı olmayan söylemlere rağmen devletin ekonomik yaşama müdahale araçları üç başlıkta şekillenmektedir. Devlet, bütçe ve vergi politikaları, üretim ve hizmetler alanındaki etkinlikleri, sermaye birikim sürecinin özelliklerine göre çalışma ilişkilerini düzenleme faaliyetleriyle ekonomiye müdahale etmektedir. Devletin üretim ve hizmetler alanındaki etkinliklerinden çekilmesi veya bu alanı piyasa kurallarına göre düzenlemesi, sermaye sınıfının toplumsal

egemenliğini arttıracak, toplumun ezilen ve sömürülen kesimleri ise meta ilişkileriyle kuşatılarak çaresiz bırakılacaktır (Çulhaoğlu, 1998: 33-35). Nitekim son otuz yıllık süreçte, bildirinin giriş bölümünde de ifade edildiği üzere insan hakları, demokrasi ve serbest piyasa söylemlerine rağmen devlet, sermaye sınıfının lehine ekonomiye en büyük aktör olarak müdahaleyi yoğunlaştırmış, özellikle kolektif düzeyden başlamak üzere temel hak ve özgürlükler zayıflatılmış, yüceltilen birey ise piyasa mekanizmaları içerisinde öğütülmüştür. Bugün dünya nüfusunun önemli bir bölümü açlık ve temiz suya ulaşma sorunu yaşıyorken çoğunluğu ise günlük yaşamını asgari düzeyde sürdürmenin çarelerini aramakla boğuşmaktadır. Beslenme, barınma, eğitim, sağlık, ulaşım gibi temel ihtiyaçlar sosyal hak niteliğinden çıkarılmış, ekonomik güç oranında erişilebilir metalar haline getirilmiştir.

Kapitalist sistemde metasızlaşma alanının genişliği, yani mal ve hizmetlerin üretim, dağıtım ve tüketim sürecinde kar maksimizasyonu yerine görece toplumsal yararın gözetilme düzeyi ile işçi sınıfı ve ezilenlerin gücü arasında doğru bir orantı vardır. Eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlerinin sosyal hak içeriğiyle kurumsallaştırılması, ek ücret alınmadan devlet bütçesinden finanse edilmesi, kar amacı gütmeyen kamu üretiminin yaygınlığı, metasızlaştırma alanını genişleteceği ve piyasa koşullarını sınırlayacağı için işçi sınıfının ve yoksulların yararına sonuçlar doğuracaktır. İşgücünün sunumu gibi yeniden üretiminin de piyasa koşullarından görece bağımsızlaştırılması, sermayeye karşı işçi sınıfını güçlendiren mevziler yaratacaktır. Ayrıca metasız alanının genişletilmesi, diğer bir ifadeyle sendikal hak ve özgürlüklerin yanı sıra kamu hizmetlerinin ücretsiz sunumunun talep edilmesi, hak bilincinin gelişip yaygınlaşmasını, örgütlenmenin kolaylaşmasını ve devlet nezdinde kapitalist sistemin işleyişine karşı hak eksenli politik hareketlerinin oluşmasını koşullayacaktır. Yukarıda ifade edildiği üzere kendiliğinden gelişen bu mücadelenin bazı toplumsal kesimlere ayrıcalık sağlamakla sınırlı kalmaması, işçi sınıfını siyasal iktidarı almaya hazırlaması ise geliştirilecek toplumsal kurtuluş stratejisi ve bu stratejiyi uygulayacak öznenin maharetine bağlıdır.

Üretim ile yeniden üretim sürecinin piyasa ilişkilerine göre tayin edilmesi durumunda ise kapitalist sistemin can damarlarından biri olan rekabet yasası toplumsal hayatın tüm alanlarına nüfuz edecektir. “Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler, dünya kendini idare eder” veciz ifadeyle bilinen (aslında devletin sermaye sınıfının iktidarını daim kılmak üzere toplumsal yaşamın tüm alanlarına sürekli müdahil olduğu) liberal yaklaşıma içkin bu yasanın hakim kılınmasıyla toplumsal dayanışma ve örgütlenmenin yerini hayatta kalabilmek için bireylerin birbiriyle amansız rekabeti alacaktır. Günlük yaşamı idame edebilme sorunlarıyla boğuşan ve bu sorunlarla baş edebilmek için kendi aralarında yarışan kitlelerin kendiliğinden mücadeleye girişmeleri dahi güç hale gelecektir. Böylece sermaye sınıfının iktidarını sürdürebilmenin temel koşullarından biri olan emek gücüyle geçinenleri parçalama, her bir parçanın önüne farklı sorunları koyma ve rekabete sürüklenme stratejisinin uygulanabilirliği daha da kolaylaşacak, bu stratejiyi zayıflatacak ortak sorun ve talepler eksenindeki mücadelenin örgütlenmesi güçleşecektir.

Sosyal haklar sistemini sağlayan devlet mülkiyetinin Marksistlerce ikinci tercih nedeni, sosyalizmin kuruluşuyla ilişkilidir. Komünist manifestodan başlamak üzere klasik Marksist eserlerde, sosyalist düzene geçişin ilk adımı üretim araçlarının devlet mülkiyeti altında toplanması oluşturmaktadır (Marks-Engels, 2008: 40; Engels, 1998: 81). Dolayısıyla Marksizmin egemen yorumu, kapitalizm koşullarında sermayenin tarafında yer alan devletin sınıfsal

niteliğini göz ardı etmeden ve devlet mülkiyetini fetişleştirmeden (güçlü burjuva devletlerin faşizme varabilecekleri veya emperyalist savaşları tetikleyebilecekleri gibi olguları hesaba katarak) sosyalizmi kolaylaştıracağı için kapitalist mülk biçimleri arasında devlet mülkiyetini kötünün iyisi olarak değerlendirmektedir.

SONUÇ YERİNE

Kapitalizmin büyük bunalımlarından birini daha yaşadığı ve meşruluğunun yeniden sorgulandığı bu dönem, aynı zamanda liberal paradigmanın çöküşüne ve kapitalist devletin gerçek işlevinin teşhirine muazzam olanaklar yaratmaktadır. Kapitalistlerin vasıflı emeğe giderek daha az ihtiyaç duyması nedeniyle işçi hakları başta olmak üzere sosyal hakların tanınmasına dayalı sosyal demokrat veya reformist yaklaşım da seçenek olmaktan çıkmıştır. Bunun yerine devreye sokulan “hayırseverliğe dayalı korporatist kapitalizm uygulamalarının” temel sorunlara çözüm üretmekten ziyade yoksulluğu ve işsizliği yönetmenin dışında işlevi olmamıştır. İşçi sınıfı ve ezilenlerin “başka bir dünya mümkün” şiarı etrafında tanımlanabilecek muhalefeti ise kimi bölgelerdeki yönelimler dışında bu olanakları lehine kullanabilme yeteneğini henüz göstermemektedir. Bu durumun temel nedenlerinden birincisi, kapitalizmin işçileri ve ezilenleri durmaksızın parçalaması ve sürüklediği rekabet içinde yönetme başarısı ise ikincisi, işçi sınıfının azınlıkta kalan kesiminin sosyal devlet döneminde kazandığı hakları, sermaye sınıfıyla uzlaşma arayışına girerek koruma çabasında belirlemektedir. Dolayısıyla temel haklar alanında yaratılan tahribatın nedeni neo-liberal modelde aranarak kapitalist sistemin sorgulanmamasına hizmet edilmektedir.

Sosyal haklar mücadelesini eksen alan bu yönelim, kapitalist sistem içinde hak kayıplarının giderilebileceği yanılsamasını yaratmaktadır. Her ne kadar örgütlenecek sosyal haklar hareketinin kapitalizmi aşma potansiyeli taşıyacağı vurgulansa da ideolojik ve politik düzlemde sosyal devlet modeli arayışlarının yedeğine düşülmektedir. Kaldı ki kapitalizm koşullarında kendiliğinden her hareket kurulu sistemle belirli çatışmaları nesnel olarak zaten içermektedir. İşçileri ve ezilenleri temsil iddiasında olan öznelerin rol ve işlevi, kendiliğinden hareketi yaratmak veya ona eklenmek değildir. Bu mücadele içerisinde yer alarak işçi sınıfı ve ezilenlerin parçalı durumunu aşmasını sağlayacak, onları ortak hakları etrafında birleştirebilecek teorik, politik ve örgütsel düzeyde maharetin ortaya konulmasıdır. Diğer bir ifadeyle kendiliğinden bilinç ve hareketi, kendisi için sınıf mücadelesine dönüştürerek ezilenlerin hareketiyle buluşturmasını sağlamaktır. Bu eksenle ilişkilendirilmeyen her çaba sınıf hareketinin mevcut krizini derinleştirmenin ötesinde bir anlam ifade etmeyecektir.

İşçi sınıfı ve ezilenlerin kendiliğinden mücadelesiyle birlikte siyasal öznelerinin de yaşadığı bu kriz, ancak anti-emperyalist ve anti-kapitalist bir eksenle toplumsal kurtuluş stratejisinin çekincesiz bir biçimde ortaya konulması ve sosyal hak talebinin bu mücadeleye tabi kılınmasıyla çözülecektir. Bu stratejik eksene oturtulmayan her yönelim, nesnel olarak devletin korporatist müdahalelerini meşrulaştıran ve kapitalizmi onaran sistem içi muhalefete dönüşmekten kurtulamayacaktır. Zira işçi sınıfı ve ezilenler, ekonomik, sosyal, siyasal ve ideolojik düzeylerde sürüklendikleri parçalanmayı, ancak toplumsal düzeyde ortak çıkarlarını ve kurtuluşunu ifade eden bir manifestonun kuruculuğu ile aşabilecektir. Sosyalizmi net ve yakın bir dönemin hedefi olarak ortaya koyan bu manifestonun kuruculuğu,

kuşkusuz ki teorik bir kopuşu içermekle birlikte işçi sınıfı ve ezilenlerin farklı kesimlerini bir çırpıda ikna edecek “hadisi şeriflerin” formüle edilmesinden ibaret değildir. Bundan daha çok kapitalizme ve onun politik egemenlik aygıtı olan devlete karşı gelişen her hareketin, ideolojik kimliğine bakılmaksızın desteklenmesi, yani muhalefet hareketlerinin maddi gerçeğinin içinde yer alarak stratejik hedefle ilişkilendirilmesi çabasıyla sosyal hakların geliştirilmesi ve toplumsal kurtuluşun gerçekleşmesi mümkün olacaktır. Sınıf mücadeleleri tarihi, bu tespitin somut kanıtıdır.

KAYNAKÇA

- Arın, Tülay, (2004), “Refah Devleti Sosyal Güvenliğin Yoksulluğu”, Neoliberalizmin Tahribatı 2000’li Yıllarda Türkiye 2, İstanbul: Metis Yayınları.
- Çulhaoğlu, Metin, (1998), “Kapitalist Özel Mülkiyetin Karşısında Kamusal Mülkiyetin Temelleri”, **Dünyada ve Türkiye’de Kamu Girişimciliğinin Geçmiş Bugünü ve Geleceği Sempozyumu Bildirileri**, TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi, İstanbul.
- Koray, Meryem, (27.03.2007), “Sosyal Devlet-Refah Toplumu”, (http://www.sodev.org.tr/okullar/sdo/ders_notlari/sosyal_devlet.htm).
- Lenin, V. İ., (1997), “Rus Sosyal-Demokrat Hareketi İçindeki Reformculuk”, Marks Engels Marksizm, Ankara: SOL Yayınları.
- Özdek, Yasemin, (2007), “Neo-liberalizm, Devletin ve Toplumun Dönüşümü, Toplumsal Dönüşüme İlişkin Haklar”, **Halkın Hakları Formu**, İstanbul: Halkevleri Derneği Yayını.
- Savran, Sungur, (1998), “Devlet Mülkiyeti:Toplumsal Mülkiyete Giden Yol”, **Dünyada ve Türkiye’de Kamu Girişimciliğinin Geçmiş Bugünü ve Geleceği Sempozyumu Bildirileri**, Ankara: TMMOB.
- Buğra, Ayşe, (2008), **Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika**, İletişim Yayınları, Ankara.
- Engels, Friedrich, (1998), **Ütopik Sosyalizm ve Bilimsel Sosyalizm**, Ankara: SOL Yayınları.
- Lenin, V. İ., (1992), **Ne Yapmalı?**, Ankara: SOL Yayınları.
- Lenin, V. İ., (1978), **Devlet ve Devrim**, Ankara: Bilim ve Sosyalizm Yayınları.
- Marks, K., Engels, F., (2008), **Komünist Manifesto ve Hakkında Yazılar**, İstanbul: Yordam Kitap.
- Marks, K., Engels, F., (2002), **Gotha ve Erfurt Programlarının Eleştirisi**, Ankara: SOL Yayınları.
- Marks, K., Engels, F., (2004), **Alman İdeolojisi** (Feuerbach), Ankara: SOL Yayınları.
- Thompson, E. P., (2006), **İngiliz İşçi Sınıfının Oluşumu**, İstanbul: Birikim Yayınları.
- Teoride, Doğrultu, (2009), Belge-Ezilen ve Sömürülen Halkın Hakları Bildirgesi, **Marksist Teorik Politik Dergi**, Sayı: 39